

**คน อินเทอร์เน็ต และความเป็นส่วนตัว:
สำรวจสถานการณ์การละเมิดความเป็นส่วนตัวออนไลน์ในสังคมไทยช่วงครึ่งปีแรก พ.ศ. 2556**

ธิดิมา อูร์พีพัฒน์พงศ์
สิงหาคม 2556

แม้การถกเถียงเรื่องความเป็นส่วนตัว (privacy) ในพื้นที่ออนไลน์จะเริ่มเป็นที่ถกเถียงกันในสังคมบ้างแล้ว โดยเฉพาะการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อโจมตีกันจากความขัดแย้งทางการเมือง หรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม แต่ที่ผ่านมามีการทำ ความเข้าใจความเป็นส่วนตัวออนไลน์ในสังคมไทยมักจำกัดอยู่ในมิติของกฎหมายเท่านั้นซึ่งประเทศไทยยังไม่มีกฏบังคับใช้กฎหมาย คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ปัญหาจากการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลออนไลน์ที่ ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้บริการซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลจึงปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาที่ผ่านมา แดเนียล โซลอฟ (Daniel Solove) นักวิชาการด้านกฎหมายเสนอให้เราหากรอบคิดที่หลากหลายขึ้นเพื่อหาทางคุ้มครองความเป็นส่วนตัว¹ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มี อยู่ได้ โดยเริ่มจากปัญหาการละเมิดความเป็นส่วนตัวที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมและใช้ข้อมูลส่วนตัวของผู้คนในปัจจุบันนี้ เพราะปัญหาที่ เกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว แตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม (Solove 2002:1152)

ด้วยเหตุที่อินเทอร์เน็ตเข้าไปมีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนในหลายมิติ ส่งผลให้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดความเป็น ส่วนตัวมีลักษณะแตกต่างกันออกไปด้วย สำหรับในสังคมไทยปัจจุบัน เบื้องต้นเราอาจจะแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ ประเภทแรก คือ ความเป็นส่วนตัวที่เกี่ยวกับสิทธิผู้บริโภค เช่น สิทธิในความเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลของ ผู้ให้บริการออนไลน์ของสถาบันการเงิน ห้างร้าน หรือบริษัทประกันชีวิต การส่งต่อหรือซื้อขายข้อมูลส่วนตัวของลูกค้าไปยังบุคคลที่สาม ประเภทที่สองคือ ความเป็นส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตัวอย่างเช่น การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อโจมตี บุคคลที่มีความคิดเห็นต่างทางการเมือง หรือใช้วิธีการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อกลั่นแกล้งกัน ทั้งนี้นอกจาก ความหลากหลายของปัญหาแล้ว ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นยังสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวเกี่ยวพันกับสิทธิด้าน อื่นๆ ของปัจเจกบุคคลด้วย

ในการทำความเข้าใจสิทธิความเป็นส่วนตัวออนไลน์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ต งานวิจัยนี้จึงเริ่มต้นค้นหาคำตอบว่าการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวออนไลน์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยมีลักษณะอย่างไร เช่น รูปแบบ ผลกระทบและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนของการทำความเข้าใจความเป็นส่วนตัวในโลกออนไลน์ งานวิจัย นี้เริ่มจากการสำรวจสถานการณ์การละเมิดความเป็นส่วนตัวออนไลน์ในสังคมไทยตั้งแต่พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา ด้วยการรวบรวมข้อมูล

¹ จากการนิยามความหมายของความเป็นส่วนตัวที่แตกต่างกันของการศึกษาเรื่องความเป็นส่วนตัวที่ผ่านมา โซลอฟสรุปว่านิยามของคำว่าความ เป็นส่วนตัวที่มีอยู่อาจแบ่งได้เป็น 6 แบบ ได้แก่ 1) สิทธิที่จะได้อยู่ตามลำพัง 2) การจำกัดการเข้าถึงตัวตนของเรา 3) ความลับ 4) การควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล 5) ความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นการคุ้มครองความเป็นปัจเจกและศักดิ์ศรีของบุคคล 6) การควบคุมความใกล้ชิดสนิทสนม แต่ทั้งหมดมีจุดร่วมกันคือ การแบ่งแยกที่ ชัดเจนระหว่างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว และอำนาจของปัจเจกบุคคลในการควบคุม “ทรัพย์สิน” ของพวกเขาเองซึ่งจากความเปลี่ยนแปลงทาง เทคโนโลยีทำให้ข้อมูลถือเป็นทรัพย์สินของบุคคลด้วย (Solove 2002: 1095)

เกี่ยวข้องกับความเป็นส่วนตัวที่ปรากฏตามเว็บไซต์ต่างๆ ระหว่างมกราคมถึงมิถุนายน พ.ศ. 2556 จำนวน 6 กรณีตัวอย่าง แล้วพิจารณาจำแนกตามรูปแบบของปัญหาออกเป็น 3 แบบได้แก่ การละเมิดความเป็นส่วนตัวของธุรกิจเอกชน การละเมิดความเป็นส่วนตัวจากหน่วยงานรัฐ และการละเมิดความเป็นส่วนตัวระหว่างผู้ใช้บริการออนไลน์ด้วยตนเอง

ข้อมูลส่วนตัวกับความเป็นเจ้าของ: การละเมิดความเป็นส่วนตัวของธุรกิจเอกชน

ทุกวันนี้การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อบริการลูกค้าอยู่ในอุตสาหกรรมเกือบทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น คมนาคม ซื้อขายสินค้า ธนาคาร บันเทิง เป็นต้น จากรายงานสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต² พ.ศ. 2556 ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) พบว่า ร้อยละ 12.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ และร้อยละ 10.2 ซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ ผู้ใช้บริการจำเป็นต้องมอบข้อมูลของตนเองให้กับผู้ให้บริการเหล่านี้ เช่น ชื่อ ที่อยู่ เลขประจำตัวประชาชน หมายเลขโทรศัพท์ อีเมล เป็นต้น ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บและจัดการข้อมูลส่วนตัวจำนวนมากของผู้ใช้บริการ

- เผยแพร่อีเมลของลูกค้าโดยไม่ตั้งใจ

เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2556 เว็บเพย์สบาย (paysbuy.com) ซึ่งเป็นผู้ให้บริการรับชำระเงินออนไลน์ของประเทศไทย ได้เปิดเผยรายชื่ออีเมลของลูกค้าผ่านอีเมลประชาสัมพันธ์ ด้วยการส่งอีเมลไปยังลูกค้าจำนวนหนึ่งโดยใช้ชื่อ To: ของอีเมล ปัญหาที่เกิดขึ้นคือทำให้ข้อมูลอีเมลของลูกค้ารั่วไหล และทำให้มีอีเมลส่งย้อนหากันไปมาในกลุ่มอีเมลผู้ใช้ของเพย์สบาย ต่อมาผู้ใช้ได้รับอีเมลขยะซึ่งเป็นผลจากข้อมูลอีเมลที่รั่วไหลจากเพย์สบายด้วย³

- การส่งต่อข้อมูลให้กับบุคคลที่สาม

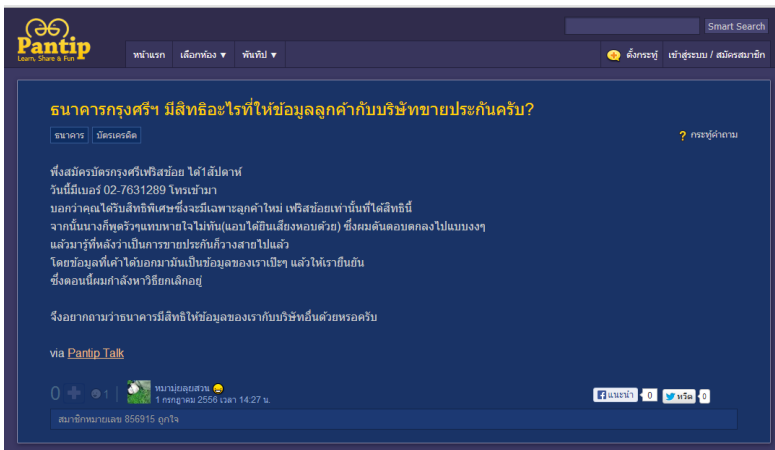
ปัจจุบันมีข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการนำข้อมูลส่วนตัวของลูกค้าไปใช้โดยบุคคลที่สามเป็นจำนวนมากซึ่งผู้ใช้บริการรู้สึกว่าคุณถูกคุกคาม ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งนำหมายเลขโทรศัพท์ของลูกค้าต่อไปยังบริษัทประกัน ซึ่งได้ติดต่อกับลูกค้าเหล่านั้นจนพวกเขาารู้สึกว่าถูกรบกวน เมื่อมีการสอบถามกับห้างสรรพสินค้าก็ได้รับคำตอบว่ามีการส่งข้อมูลของลูกค้าไปยังบริษัทที่เป็นคู่สัญญากันจริง

² สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2556) “รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2556”

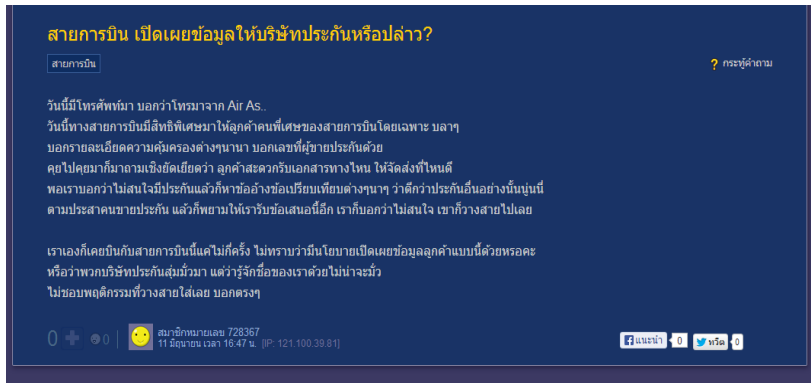
³ <http://www.blognone.com/node/46054> เข้าถึงเมื่อ 1 ส.ค. 2556

ภาพที่ 1 การนำข้อมูลของสมาชิกของห้างสรรพสินค้าส่งต่อไปยังบริษัทประกันชีวิต

ภาพที่ 2 ผู้ใช้บริการที่ได้รับผลกระทบจากการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของธนาคารโพสตร้องเรียนทางเว็บบอร์ดที่มา: <http://pantip.com/topic/30670475> เข้าถึงเมื่อ 1 ส.ค. 2556

ภาพที่ 3 ผู้ใช้บริการที่ได้รับผลกระทบจากการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของสายการบินโพสตีร้องเรียนทางเว็บบอร์ด
ที่มา: <http://pantip.com/topic/30593713> เข้าถึงเมื่อ 1 ส.ค. 2556

- การขโมยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากความบกพร่องของระบบความปลอดภัยของผู้ให้บริการ

การให้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบออนไลน์เป็นนิยมมากขึ้น พร้อมกับมีการร้องเรียนปัญหามากขึ้นด้วย โดยเฉพาะการถูกขโมยรหัสผ่านไปใช้ การโจรกรรมข้อมูล ความบกพร่องของระบบการยืนยันตัวตนของธนาคาร เป็นต้น ตัวอย่างเช่น มีผู้ใช้บริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตรายหนึ่งโพสตีในเว็บบอร์ด⁴ พบว่ามีผู้เข้ามาใช้บัญชีส่วนตัวของเขาถอนเงินออกไป เขาตั้งข้อสังเกตว่าเป็นเพราะคำถามที่ให้เพื่อระบุตัวตนเป็นคำถามพื้นฐานที่เราสามารถค้นเจอคำตอบได้จากในอินเทอร์เน็ต

สิ่งหนึ่งที่ผมตั้งข้อสังเกตคือทำไมบุคคลอื่นสามารถยืนยันตัวตนเป็นผมได้เพื่อเปลี่ยนแปลงการรับ OTP เป็นทางอีเมลได้ง่าย โดยตอบคำถามเพียงสองสามคำถามซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ง่ายอยู่แล้วทางอินเทอร์เน็ต คำถามที่ถูกถามคือ เบอร์โทรศัพท์แล้วก็บัญชีออมทรัพย์ในระบบ cyber banking ผมได้แจ้งไปทางคอลเซ็นเตอร์ของธนาคารเรียบร้อยแล้วแต่ทางธนาคารก็บอกว่าทำเป็นมาตรฐานเพียงพอแล้ว ซึ่งหมายความว่าจะไม่มีการปรับปรุงใดๆเกิดขึ้น ซึ่งถ้าทางธนาคารมีมาตรการที่ดีพอจะต้องถามคำถามในเชิงลึกมากขึ้นเช่น รหัสบัตรเอทีเอ็ม, เลขบัตรเอทีเอ็ม, สาขาที่เปิดบัญชี ซึ่งไม่สามารถหาได้ตามอินเทอร์เน็ตแล้วทุกคนต้องรู้หรือติดตัวและซึ่งจะทำให้การดำเนินการยากยิ่งขึ้น ผมไม่รู้ว่าจะสามารถทำให้ทราบว่าทางธนาคารจะมีส่วนรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผมได้อย่างไรและจะมีวิธีการป้องกันได้อย่างไร เพราะถ้าทางคนร้ายไม่สามารถดำเนินการเปลี่ยนการรับ OTP ได้ผมก็ไม่เสียหายมากขนาดนี้

จากกรณีตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของข้อมูลส่วนตัวจะจัดกระจายอยู่ในธุรกิจออนไลน์ต่างๆ หลายด้าน ในแง่หนึ่งข้อมูลส่วนตัวคือทรัพย์สินของผู้ใช้บริการซึ่งยินยอมมอบให้กับผู้ให้บริการ ขณะเดียวกันข้อมูลส่วนตัวก็กลายเป็นทุนสำหรับเจ้าของธุรกิจในการแสวงหากำไรต่อไป คำถามที่ตามมาคือ สิทธิความเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนตัวนี้ยังเป็นของเจ้าของข้อมูลนี้หรือไม่ ปัญหาที่เกิดขึ้นยังแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้บริการไม่เข้าใจระบบการจัดการข้อมูลส่วนตัวที่จัดเก็บไว้ ซึ่งอาจจะมาจากการที่ผู้ให้บริการไม่ชี้แจงต่อ

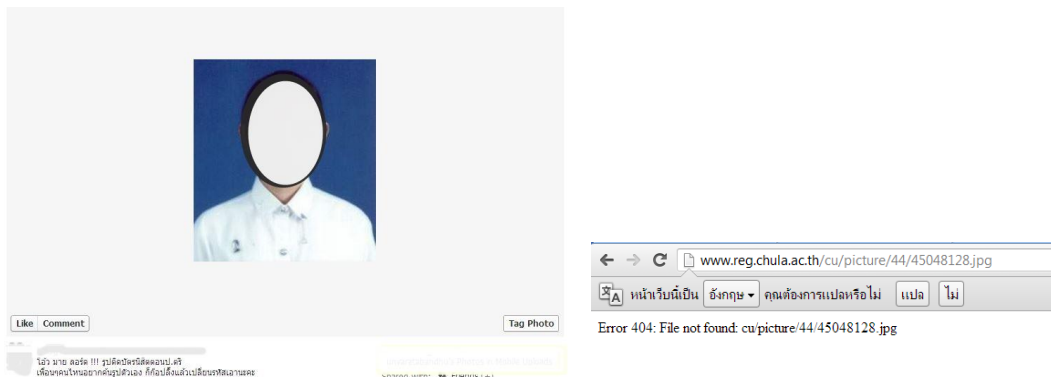
⁴ <http://pantip.com/topic/30656253> เข้าถึงเมื่อ 1 ส.ค. 2556

ผู้ให้บริการ ไม่ว่าจะ เป็นวิธีการจัดเก็บข้อมูล การควบคุม ความปลอดภัย ผู้ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลนี้ได้ รวมถึงอำนาจในการส่งต่อข้อมูล ให้กับบุคคลที่สาม นอกจากนี้เรายังเห็นว่าแม้การรั่วไหลของข้อมูลส่วนตัวจะไม่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย แต่ผู้ให้บริการก็รู้สึกว่าคุณไม่ปลอดภัยในระดับที่แตกต่างกันออกไป เช่น ราคาถูกรู้สึกว่าถูกรบกวน หรือสูญเสียทรัพย์สิน

ความปลอดภัยของข้อมูลในมือรัฐ: การละเมิดความเป็นส่วนตัวจากหน่วยงานรัฐ:

การสำรวจครั้งนี้ยังไม่พบข้อมูลการละเมิดความเป็นส่วนตัวจากหน่วยงานรัฐที่ชัดเจนนัก นอกจากกรณีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษา กรณีที่เกิดขึ้นคือฐานข้อมูลของสถาบันการศึกษาเป็นอีกพื้นที่หนึ่งซึ่งมีข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียนเมื่อเดือนมิถุนายน 2556 มีกระแสภาพถ่ายติดบัตรนิสิตจุฬาฯ ปรากฏตามเว็บไซต์ต่างๆ โดยที่เพียงแค่ว่าใครหัดประจำตัวก็สามารถค้นหารูปภาพของศิษย์เก่าของจุฬาฯ จากเว็บของสำนักทะเบียนจุฬาฯ ได้แล้ว ในภายหลังมีการแก้ไขระบบฐานข้อมูล ปัจจุบันคนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงรูปภาพในฐานข้อมูลดังกล่าวได้แล้ว

อย่างไรก็ตามจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็นำมาสู่คำถามเกี่ยวกับความปลอดภัยของระบบฐานข้อมูลในสถาบันการศึกษาต่างๆ

ภาพที่ 4 ตัวอย่างภาพถ่ายในชุดนิสิตที่นำมาจากเว็บไซต์ฐานข้อมูลจุฬาฯ ที่มีการเผยแพร่วิธีการเข้าถึงภาพในเฟซบุ๊กซึ่งในภายหลังไม่สามารถเข้าถึงได้แล้ว

อย่างไรก็ตาม นอกจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะนำมาสู่คำถามต่อระบบรักษาความปลอดภัยในฐานข้อมูลของหน่วยงานรัฐซึ่งจัดเก็บข้อมูลของประชาชนเป็นจำนวนมากแล้ว ปฏิบัติการต่อการส่งต่อและการกระจายข่าวถึงวิธีการเข้าถึงภาพทางเว็บไซต์เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และอินสตาแกรมที่กลายเป็นความนิยมในระยะเวลาอันสั้นนี้ อาจสะท้อนให้เห็นถึงสำนึกต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวที่แตกต่างกัน ทั้งผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำนี้โดยมองว่าเป็นการล่วงล้ำความเป็นส่วนตัว เพราะบางคนอาจไม่ต้องการให้รูปเหล่านี้เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ขณะที่บางส่วนไม่เห็นว่าเป็นเรื่องเสียหายแต่อย่างใด

ความเป็นส่วนตัวของใคร?: การละเมิดความเป็นส่วนตัวระหว่างผู้ใช้บริการด้วยกันเอง:

เมื่อรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อินเทอร์เน็ตกับเว็บไซต์เข้าสู่ยุคที่ใครๆ ก็เป็นผู้ผลิตเนื้อหาได้ โดยเฉพาะการใช้งานเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ปัญหาการละเมิดความเป็นส่วนตัวที่พบในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นการนำเอาข้อมูลส่วนตัวของบุคคลอื่นมาเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะโดยที่เจ้าตัวไม่ยินยอม โดยส่งผลกระทบต่อบุคคลเหล่านั้นในรูปแบบที่แตกต่างกันไป

- การถ่ายภาพบุคคลอื่น แล้วนำมาโพสต์โดยไม่ได้รับอนุญาต

เมื่อเดือนกรกฎาคม มีการเผยแพร่รูปเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บนหน้าแฟนเพจของเฟซบุ๊กที่ชื่อว่า CMU Cute ยาม (<https://www.facebook.com/cmucuteyam>) ผู้จัดทำเพจนี้ได้ถ่ายรูปเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยคนหนึ่งที่เขาเห็นว่าหน้าตาหล่อเหลาโพสต์ลงบนเพจ มีนักศึกษาเข้าไปขอบันทึกภาพกับเจ้าหน้าที่คนนั้นจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ระวังที่เขปฏิบัติหน้าที่ และแชร์รูปภาพของเขาบนทางเว็บเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม เขากลายเป็นบุคคลโด่งดังในเวลาไม่กี่วัน จากกระแสในอินเทอร์เน็ต ผลที่ตามมาคือนายจ้างกังวลว่าคนที่มาถ่ายรูปเขาเป็นจำนวนมาก อาจจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน ขณะเดียวกันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังกระทบกับความสัมพันธ์ของเขากับคนรักด้วย

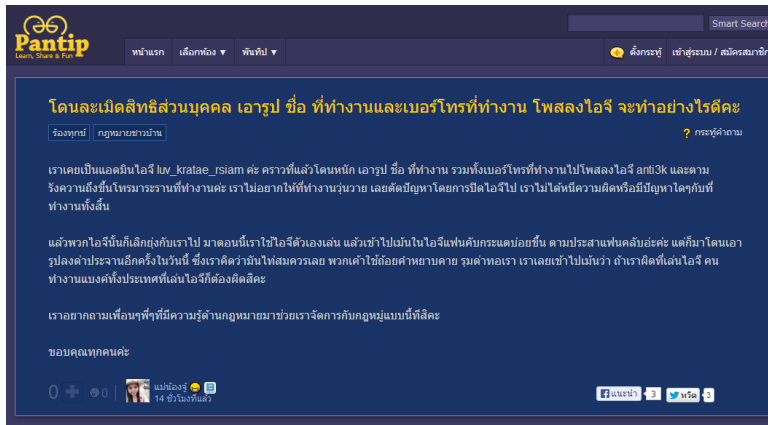
- การส่งต่อภาพถ่ายส่วนตัวของบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต

เมื่อเดือนกรกฎาคม มีการเผยแพร่รูปภาพบุคคลที่แต่งเครื่องแบบตำรวจแสดงกิริยาท่าทางคล้ายผู้หญิงซึ่งโพสต์ลงในเฟซบุ๊กส่วนตัว⁵ จนเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้าง กระทั่งผู้บังคับบัญชาเรียกบุคคลในภาพไปสอบถาม ภายหลังบุคคลในภาพและเป็นเจ้าของบัญชีเฟซบุ๊กดังกล่าวปิดเฟซบุ๊กนี้ไปแล้ว แต่ปรากฏว่าแม้จะผ่านไป 2 ปี แล้วก็ยังมีการเผยแพร่ภาพนี้อยู่

- การใช้ข้อมูลส่วนตัวเพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่น

การละเมิดความเป็นส่วนตัวอีกรูปแบบหนึ่งที่มักพบเห็นในโลกออนไลน์คือ การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อกลั่นแกล้งหรือประจาน โดยมีสาเหตุมาจากทั้งความขัดแย้งส่วนตัว ความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน ตัวอย่างที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาจากการทะเลาะกันบนแอปพลิเคชันอินสตาแกรม (instagram) คู่กรณีนำข้อมูลส่วนตัว ได้แก่อีเมล รูปถ่าย สถานที่ทำงานมาเผยแพร่ต่อสาธารณะ

⁵ <http://news.sanook.com/1196387/โลกออนไลน์ยังแชร์รูปภาพต.ระณะ-เจ้าตัวโผล่รับรูประจ-เคลียร์ผู้ เข้าถึงเมื่อ 5 ส.ค. 2556>

ภาพที่ 5 ผู้ได้รับผลกระทบจากการที่มีผู้นำเอาข้อมูลส่วนตัวมาเผยแพร่เพื่อโจมตีคู่กรณีโพสดีในเว็บบอร์ด
ที่มา: <http://pantip.com/topic/30790575> เข้าถึงเมื่อ 1 ส.ค. 2556

การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันทางการเมืองก่อให้เกิดปรากฏการณ์ “ล่าแม่มด” ออนไลน์ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในแฟนเพจของเฟซบุ๊กที่อยู่ยุทธการลงทัณฑ์ทางสังคม⁶

เมื่อ 21 กรกฎาคม 2556 เพจยุทธการลงทัณฑ์ทางสังคมได้ประกาศ ปิดเพจเนื่องจากได้ลงรูปภาพประกอบข่าวผิดคน ส่งผลให้คนในภาพได้รับความเสียหาย ในกรณีข่าวของ พ.ท.หญิง โสภา แห่ง รพ.พระมงกุฎเกล้าที่ชายลือตเตอร์ชื่อดิตพลทหารมังกรทอง ล้มประเสริฐกุล หรือแชมป์ แต่ส่งผลต่อ พ.ต.หญิง โสภา แห่ง รพ.ค่ายกาวิละ เนื่องจากเพจดังกล่าวได้นำภาพของ พ.ต.หญิง โสภา แห่ง รพ.ค่ายกาวิละ ซึ่งมีการเบลอหน้ามาประจานจนมีการแชร์ในเฟซบุ๊กพร้อมการด่าทอจำนวนมาก กระทั่งสามีของผู้เสียหายมาทักท้วง พร้อมระบุว่ามีการแจ้งความดำเนินคดีแล้ว⁷

⁶ ในช่วงแรกเนื้อหาของเพจนี้มีเนื้อหาที่มุ่งโจมตีผู้คิดต่างทางการเมืองโดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเอาข้อมูลส่วนบุคคลและภาพของผู้ที่เพจนี้กล่าวหาว่าหมิ่นและผู้วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ รวมทั้งเป็นฝ่ายที่สนับสนุนเสื้อแดง มาเผยแพร่ในเพจเพื่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง รวมถึงการคุกคามทางอื่น เช่น กดดันให้มีการไล่ออกจากที่ทำงาน เป็นต้น แต่ในระยะหลังเน้นไปที่การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาล และประเด็นอื่นๆ ทางสังคม มากขึ้น (ประชาไท 21 ก.ค. 2556)

⁷ <http://prachatai.com/journal/2013/07/47812> เข้าถึงเมื่อ 5 ส.ค. 2556

ภาพที่ 6 เพจยุทธการลวงทัศน์ทางสังคมประกาศปิดเพจเนื่องจากลงข้อมูลผิดพลาด

- บุคคลสาธารณะ?

การเผยแพร่และส่งต่อข้อมูลส่วนตัวระหว่างผู้ใช้บริการด้วยกันเองที่ดูเหมือนว่าจะแพร่หลายมากขึ้นเรื่อยๆ คือ ข้อมูลส่วนตัวของบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็น “บุคคลสาธารณะ” เช่น นักแสดง นักร้อง ในทางหนึ่งพวกเขาใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารกับสาธารณะโดยตรง แต่ในอีกทางหนึ่งด้วยความที่พวกเขาเป็นบุคคลที่สังคมให้ความสนใจทำให้มีความพยายามค้นข้อมูลเกี่ยวกับพวกเขา มาเผยแพร่ให้มากที่สุด

ดังเช่นในกรณีของการเผยแพร่ภาพของนักแสดงวัยรุ่นหญิงอายุ 16 ปีที่กำลังเสพยา ซึ่งเป็นภาพที่โพสต์ลงในเฟซบุ๊กส่วนตัวของบุคคลหนึ่ง จากนั้นมีการส่งต่อภาพนี้ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ และวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งปรากฏเป็นข่าวในสื่อมวลชน และทางครอบครัวของนักแสดงคนดังกล่าวต้องแถลงข่าว นอกจากนี้ทางสมาคมวิชาชีพสื่อต้องออกแถลงการณ์ย้ำเตือนว่าการเผยแพร่ภาพการเสพยาของนักแสดงผู้นี้ซึ่งอายุไม่ถึง 18 ปี เป็นการละเมิดพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

นอกจากกรณีของเด็กหญิงคนดังกล่าวจะเป็นตัวอย่างหนึ่งของการทับซ้อนกันระหว่างพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่สาธารณะในอุตสาหกรรมบันเทิง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังแสดงให้เห็นว่าความเป็นส่วนตัวสัมพันธ์กับประเด็นอื่นๆ ด้วย ซึ่งในกรณีนี้คือสิทธิเด็ก หรือ ค่านิยมทางสังคม

เมื่อพิจารณากรณีการละเมิดความเป็นส่วนตัวที่เกิดจากผู้ใช้ด้วยกันเองนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนของความเป็นส่วนตัว ในทางหนึ่งดูเหมือนว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลส่วนตัว เห็นได้จากการใช้ข้อมูลส่วนตัวเป็นเครื่องมือเพื่อกลั่นแกล้งบุคคลที่ตนเองไม่พอใจ ขณะเดียวกันความสะดวกสบายจากเทคโนโลยีก็ทำให้พวกเขาค้นหา และเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นได้ง่ายขึ้น โดยอาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักถึงการปกป้องความเป็นส่วนตัว และผลกระทบที่ตามมาของเขาหรือไม่ก็ตาม

สำหรับการละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้ด้วยกันเองนั้น แตกต่างจากสองประเภทก่อนหน้านี้ เพราะขณะที่ธุรกิจและภาครัฐเป็นศูนย์กลางและจัดการข้อมูลของผู้ใช้บริการ แต่คนทั่วไปใช้วิธีการค้นหาข้อมูลส่วนตัวซึ่งจะจัดกระจายอยู่ในอินเทอร์เน็ตซึ่งนับวันจะมีปริมาณมากขึ้น แล้วจึงจัดระเบียบข้อมูลที่ได้มาเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตนเองต้องการ ซึ่งการที่พวกเขาจะพบข้อมูลเหล่านี้ได้หรือไม่ก็สัมพันธ์กับการปกป้องข้อมูลส่วนตัวขององค์กรธุรกิจและหน่วยงานของรัฐด้วยเช่นกัน รวมทั้งจากข้อมูลส่วนตัวที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเผยแพร่เองในเว็บไซต์ต่างๆ

คน อินเทอร์เน็ต และความเป็นส่วนตัวออนไลน์ในสังคมไทย

จากตัวอย่างข้างต้นนี้อาจชี้ให้เห็นสถานการณ์ส่วนหนึ่งของการละเมิดความเป็นส่วนตัวในอินเทอร์เน็ตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และสะท้อนถึงภาพรวมของกระบวนการไหลเวียนของข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลที่บ่งชี้ตัวบุคคลได้ เช่น ชื่อ นามสกุล อีเมล หมายเลขโทรศัพท์ ที่อยู่ ที่ทำงาน เลขบัญชีธนาคาร ภาพถ่าย ฯลฯ จะจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นธนาคาร สถาบันการศึกษา ผู้ประกอบธุรกิจ เว็บไซต์เครือข่ายสังคม ผู้ควบคุมการไหลเวียนของข้อมูลเหล่านี้มีทั้งผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการด้วยกันเอง เป็นที่น่าสังเกตว่าโดยทั่วไป คนส่วนใหญ่อาจไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการที่มีผู้เข้าถึงและใช้ข้อมูลส่วนตัวของตนเอง รวมถึงความเข้าใจต่อโครงสร้างการทำงานของระบบเก็บข้อมูลและการทำงานของอินเทอร์เน็ต จนกระทั่งมีการนำข้อมูลส่วนตัวไปใช้ประโยชน์โดยที่พวกเขาไม่ยินยอม และรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยเพราะไม่สามารถควบคุมข้อมูลที่กลายเป็นทรัพย์สินของพวกเขาเองได้ ขณะเดียวกันการที่อินเทอร์เน็ตทำให้เส้นแบ่งระหว่างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวพร่าเลือนมากขึ้น ทำให้การพิจารณาและจัดการกับความเป็นส่วนตัวซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ลักษณะร่วมกันของกรณีตัวอย่างที่พบ คือ อินเทอร์เน็ตและการบริการออนไลน์ต่างๆ ทำให้ข้อมูลส่วนตัวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อผู้คนในปัจจุบัน พวกเขา รู้สึกว่า มันสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตได้หลายด้าน ตั้งแต่ราคาญาติไปจนถึงการสูญเสียทรัพย์สิน และอินเทอร์เน็ตเอื้อต่อการเก็บรวบรวม และแพร่กระจายข้อมูลส่วนตัวให้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องยากที่จะหาข้อสรุปร่วมกันถึงความหมายของความเป็นส่วนตัว หรือการตระหนักว่าการกระทำใดถือเป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัว เพราะปัจเจกบุคคลมีระดับของการรู้สึกถึงการถูกคุกคามความเป็นส่วนตัวต่างกัน

นอกจากนี้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้นำไปสู่การค้นหาคำตอบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวออนไลน์ของไทยบางประการ ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของการปกป้องความเป็นส่วนตัว ข้อถกเถียงเกี่ยวกับ ความเป็นเจ้าของของข้อมูล สิทธิในการเข้าถึงและส่งต่อข้อมูล ก่อนที่จะหามาตรการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน)

2556 รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2556

Solove, Daniel

2002. Conceptualizing Privacy. *In California Law Review*. Vol 90(4), pp.1087–1155.